29.11.2022

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Viite: HE 267/2022 vp

**LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAEIKSI INNOVAATIORAHOITUSKESKUS BUSINESS FINLANDISTA JA BUSINESS FINLAND -NIMISESTÄ OSAKEYHTIÖSTÄ ANNETUN LAIN JA JULKISESTA TYÖVOIMA- JA YRITYSPALVELUSTA ANNETUIN LAIN 13 A LUVUN 2 JA 3 §:N MUUTTAMISESTA**

Keskuskauppakamari kiittää eduskunnan talousvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto otsikkoasiassa. Keskitymme lausunnossamme erityisesti Business Finlandin tehtävään edistää osaajien maahanmuuttoa. Lausuntonaan Keskuskauppakamari esittää kunnioittavasti seuraavaa.

**Lausunnon pääkohdat**

- Keskuskauppakamari muistuttaa, että Suomea vaivaa vakava osaajapula, joka haittaa jo nyt yritysten toimintaa ja jatkuessaan tulee myös olemaan keskeinen uhka talouskasvulle ja kilpailukyvyn kehittymiselle.
- Keskuskauppakamarin näkemyksen mukaan Business Finlandilla on tärkeä rooli osaamiseen perustuvan maahanmuuton edistämisessä erityisesti osaajien houkuttelun osalta. Tätä toimintaa pitää kehittää edelleen vaikuttavammaksi.
- Keskuskauppakamari kannattaa esitystä täsmentää ja selkeyttää Business Finlandin tehtävää edistää osaajien maahanmuuttoa Suomeen. Myös kansainvälisen rekrytoinnin edistäminen kuuluu Business Finlandin toimenkuvaan.
    - Näkemyksemme mukaan kansainvälisen rekrytoinnin edistämisen tehtävää pitää tulkita niin, että Business Finlandin tehtävänä on myös auttaa yrityksiä kehittämään valmiuksiaan kansainväliseen rekrytointiin.
- Keskuskauppakamari kannattaa hallituksen esityksessä esitettyjä tarkennuksia Business Finlandin tehtäviin oleskelulupien käsittelyssä.
- Keskuskauppakamari kannattaa hallituksen esityksessä esitettyjä muutoksia liittyen Business Finland Oy:n ja rahoituskeskuksen julkisten hallintotehtävien jakoon ja hoitamiseen.
    - Pidämme erittäin tärkeänä sitä, että Business Finlandin sääntely on selkeää ja julkisten hallintotehtävien hoitaminen on määritelty niin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti, että perustuslain 124 § edellytykset täyttyvät.
- Keskuskauppakamari huomauttaa, että Business Finland -lain muutosten taloudelliset vaikutukset ovat erittäin suuret ja niitä pitäisi pyrkiä pienentämään.
- Keskuskauppakamari kannattaa esitettyjä muutoksia lakiin julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta ja pidämme tärkeänä, että työmarkkinatorin käyttäjäjoukko laajenee.

**Tarkemmat perustelut**

Osaajapula vaivaa yrityksiä – maahanmuutto keskeinen ratkaisu

Kauppakamareiden tuoreen jäsenyrityskyselyn mukaan noin 70 prosenttia yrityksistä kokee pulaa tai paljon pulaa osaavasta työvoimasta. Noin puolet yrityksistä arvioi, että pula osaavasta työvoimasta on rajoittanut yrityksen kasvua ja liiketoimintaa. Osaajapula ei näytä hellittävän lähitulevaisuudessa, sillä noin puolet yrityksistä ilmoitti, että rekrytointitarve kasvaa tai kasvaa merkittävästi seuraavan puolen vuoden aikana. Kun rekrytointitarpeen kehitystä kysyttiin 2–3 vuoden aikajänteellä, ilmoitti noin 70 prosenttia yrityksistä, että rekrytointitarve kasvaa tai kasvaa merkittävästi. Keskeisimmät rekrytointihaasteet johtuvat yritysten mukaan vähäisistä hakijamääristä, hakijoiden vähäisestä työkokemuksesta tai soveltumattomasta koulutuksesta sekä kannustinloukuista ja työvoiman liikkuvuuteen liittyvistä haasteista.

Jäsenyrityskyselyn mukaan yritykset tarvitsevat eniten nimenomaan ammatillisesta koulutuksesta valmistuneita osaajia. Näin vastasi 54,5 prosenttia yrityksistä. Ammatillisen koulutuksen suorittaneiden osaajien tarve on tällä hetkellä määrällisesti huomattavasti suurempi kuin esimerkiksi korkeakoulutettujen osaajien tarve. Tämän pitäisi näkyä huomattavasti vahvemmin maahanmuuton edistämiseen liittyvissä toimissa eikä saisi keskittyä liiaksi vain huippuosaajiin. Kysely tehtiin vuoden 2022 syyskuun lopulla ja siihen vastasi noin 1800 yritystä useilta eri toimialoilta ympäri Suomea.

Keskuskauppakamari pitää osaavan työvoiman saatavuuteen liittyviä haasteita merkittävänä uhkana talouskasvulle ja kilpailukyvyn kehittymiselle. Jo nyt osaavan työvoiman saatavuuteen liittyvät ongelmat vaikeuttavat yritysten toimintaa. Keskuskauppakamari muistuttaa, että mikäli yritysten toiminta sakkaa osaajapulan takia, heikentää se viiveellä myös koko Suomen talouskasvua. Pahimmillaan osaavan työvoiman saatavuuteen liittyvät haasteet johtavat siihen, että Suomeen ei tehdä uusia investointeja, yritykset joutuvat siirtämään toimintojaan muihin maihin tai jopa lopettamaan osittain tai kokonaan toimintansa.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja sen vaikutukset yleiseen suhdannetilanteeseen ovat vaikuttaneet varsin vähän osaavan työvoiman tarpeeseen. Hidastunut talouskasvu ja jopa taantuman uhka eivät ole isossa kuvassa merkittävästi vähentäneet yritysten tarvetta osaavalle työvoimalle. Keskuskauppakamarin arvion mukaan väestörakenteen muutoksesta johtuva työikäisen väestön vähentyminen johtaa siihen, että osaavan työvoiman saatavuuden haasteet eivät hellitä aiemmin totutulla tavalla matalasuhdanteen aikana. Yrityksillä on huutava pula osaavasta työvoimasta nyt ja lähivuosien aikana osaavan työvoiman tarpeen ei ennakoida vähenevän.

Keskuskauppakamari edellyttää, että Suomessa otetaan käyttöön kaikki keinot, joilla voidaan vastata osaavan työvoiman tarpeeseen nyt ja tulevaisuudessa. Tähän kuuluu

muun muassa työhön ja opiskeluun perustuvan maahanmuuton merkittävä lisääminen vähintään kansallisesti asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Business Finlandilla on tärkeä rooli osaamiseen perustuvan maahanmuuton edistämisessä erityisesti osaajien houkuttelun osalta. Tätä toimintaa pitää kehittää edelleen vaikuttavammaksi.

Business Finlandin tehtävänä osaajien maahanmuuton edistäminen

Keskuskauppakamari kannattaa esitystä täsmentää ja selkeyttää Business Finlandin tehtävää edistää osaajien maahanmuuttoa Suomeen. Käytännön tasolla Business Finland hoitaa jo nyt kyseisiä tehtäviä, joten lainsäädännön päivittäminen vastaamaan olemassa olevaa tilannetta on järkevää. Lainsäädännössä osaajien maahanmuuton edistämisellä tarkoitetaan osaajien houkuttelua Suomeen sekä osaajille suunnattujen palvelupolkujen kehittämistä ja tähän liittyvää operatiivista työtä. Myös kansainvälisen rekrytoinnin edistäminen kuuluu Business Finlandin toimenkuvaan.

Keskuskauppakamari painottaa, että osaajien houkutteluun panostaminen on erittäin tärkeää osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi. Globaali kilpailu osaajista on koventunut. Jokainen kehittynyt maa kehittää vetovoimaansa määrätietoisesti. Samalla osaajien muuttohalut ovat globaalisti vähentyneet esimerkiksi juuri kotimaan vetovoiman parannuttua. Muuttohalujen laskuun vaikuttaa myös digitalisaatio, joka mahdollistaa aiempaa paremmin työskentelyn ilman maantieteellisiä rajoitteita.

Valitettavasti Suomen maakuva maailmalla ei ole niin hyvä kuin yleisesti luullaan ja Suomella on verrattain paljon houkuttelevuutta heikentäviä tekijöitä. Houkuttelevuutta heikentäviä syitä voidaan hakea ilmastosta, kielestä, korkeasta elinkustannustasosta, korkeasta ansiotulojen verotuksesta, ulkomaalaisille haastavista työmahdollisuuksista ja monimutkaisista oleskelulupaprosesseista.

Globaalien osaajien ulkomaille muuton halukkuutta ja työmieltymyksiä selvitettäessä Suomi ei listaudu toivemaiden joukkoon. Maailman laajimman työvoiman liikkuvuutta selvittävän tutkimuksen Decoding Global Talentin vuoden 2020 tulosten perusteella Suomi ja muut Pohjoismaat eivät mahdu toivemaiden kärkijoukkoon. Viiden kärki on Kanada, Yhdysvallat, Australia, Saksa ja Yhdistynyt kuningaskunta. Myös OECD:n houkuttelevuusindeksi on Suomen kannalta karua luettavaa. Kokonaistuloksia verratessa Suomi sijoittuu keskivälin huonommalle puolelle, kauas muista Pohjoismaista. 35 maan houkuttelevuuden arviointi tehdään kahdeksassa eri kategoriassa, joissa Suomi ei ylety kuin yhdessä kymmenen parhaan joukkoon. Esimerkiksi Ruotsi on viiden parhaan joukossa neljässä kategoriassa.

Keskuskauppakamari painottaa, että kansainvälisen rekrytoinnin edistäminen on Business Finlandille erittäin tärkeä tehtävä. Tämä ei saa tarkoittaa pelkkien rekrytointimallien ja -väylien luomista. Näkemyksemme mukaan tämä tehtävä pitää tulkita niin, että Business Finlandin tehtävänä on myös auttaa yrityksiä kehittämään valmiuksiaan kansainväliseen rekrytointiin.

Kauppakamareiden jäsenyrityskyselyn mukaan yrityksillä on merkittäviä tarpeita omien valmiuksiensa kehittämisessä. Syksyllä 2021 tehdyn kyselyn mukaan vain noin 35 prosentilla yrityksistä on omasta mielestään riittävät valmiudet rekrytoida ulkomaalaisia osaajia. Valmiuksien kehittäminen on erittäin tärkeää, jotta yritysten vastaanottokyvystä ei tule tulevaisuuden pullonkaulaa osaajien maahanmuuton edistämiselle.

Yritysten valmiuksia voidaan kehittää jakamalla tietoa ja hyviä kokemuksia sekä erilaisten koulutusten ja valmennusten kautta. Business Finlandilla pitää olla selkeä rooli valmiuksien kehittämiseen tähtäävien sisältöjen ja palveluiden tuottajana sekä muiden tahojen (julkisten, yksityisten ja kolmannen sektorin) tuottamien palveluiden yhteenkokoajana. Keskuskauppakamari painottaa, että yritysten näkökulmasta eri toimijoiden palvelutarjonta pitää saada kasattua yhdelle luukulle, jotta se on helposti löydettävissä ja hyödynnettävissä.

Keskuskauppakamari kannattaa hallituksen esityksessä esitettyjä tarkennuksia Business Finlandin tehtäviin oleskelulupien käsittelyssä. Pidämme erittäin tärkeänä, että tiedonsaantiin ja -antoon liittyviä oikeuksia täsmennetään siten, että kasvuyrittäjien oleskelulupien käsittely on mahdollisimman sujuvaa eikä luvanhakijalta kysytä moneen kertaan samoja asioita, kuten nykytilanteessa usein käy. Tarvittavien tietojen pitää liikkua Business Finland Oy:n ja rahoituskeskuksen välillä sekä näiden ja Maahanmuuttoviraston välillä.

Business Finlandin sääntelyn kehittäminen ja selkeyttäminen

Keskuskauppakamari kannattaa hallituksen esityksessä esitettyjä muutoksia liittyen Business Finland Oy:n ja rahoituskeskuksen julkisten hallintotehtävien jakoon ja hoitamiseen. Pidämme erittäin tärkeänä sitä, että Business Finlandin sääntely on selkeää ja julkisten hallintotehtävien hoitaminen on määritelty niin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti, että perustuslain 124 § edellytykset täyttyvät. Nykytilannetta selkeyttää se, että jatkossa rahoituskeskuksen vastuulla olisi kokonaisuudessaan organisoida ja vastata vastuulleen kuuluvan rahoitusasian käsittely. Tämä tarkoittaa myös sitä, että yksityiskohtaisen neuvonnan hankkeiden rahoituskelpoisuudesta ja siihen liittyvästä vaikutusarvioinnista täytyy kuulua nimenomaan rahoituskeskuksen vastuulle.

Keskuskauppakamari huomauttaa, että Business Finlandin rakenne ja toimintamalli pitää olla tarkoituksenmukainen toiminnan tavoitteiden kannalta. Rakenteen ja toimintamallin pitää mahdollistaa riittävä ketteryys sekä nopeisiinkin tarpeisiin vastaaminen. Muun muassa tästä syystä pidämme tärkeänä, että Business Finland Oy:llä säilyy mahdollisuus tehdä valtion-avustuslaissa tarkoitettuja, de minimis -ehtoisia valtiontuen myöntö-, muutos- ja maksatuspäätöksiä joiden arvo ei ylitä 100 000 euroa. Tämä mahdollisti muun muassa koronapandemian iskiessä nopean reagoinnin yritysten tukitarpeisiin yritystoiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi.

Keskuskauppakamari huomauttaa, että Business Finland -lain muutosten taloudelliset vaikutukset ovat erittäin suuret. Sekä kertaluonteiset että pysyvät taloudelliset vaikutukset on arvioitu verrattain suuriksi. Hallituksen esityksessä tehtävien ja henkilöstön siirtojen kertaluonteisten kustannusten arvioidaan olevan noin 950 000 euroa ja tietojärjestelmiin

liittyvien muutosten noin miljoona euroa. Tehtävien ja henkilöstön siirrosta johtuvien pysyvien kustannusten arvioidaan olevan noin 500 000 – 900 000 euroa vuodessa. Keskuskauppakamari painottaa, että näitä muutoskustannuksia pitäisi pystyä alentamaan ja lähtökohtaisesti mahdolliset lisäkustannukset pitää kattaa Business Finlandin nykyisestä toimintamenomäärärahasta tai muutoin sisäisten uudelleenkohdennusten kautta.

Business Finland -lain muutokset voivat parhaimmillaan johtaa palvelutason parantumiseen asiakkaiden näkökulmasta. Keskuskauppakamari kuitenkin huomauttaa, että muutosvaiheessa on myös selkeitä riskejä asiakkaiden näkökulmasta. Muutoksessa pitää panostaa erityisesti siihen, että Business Finlandin palveluketju on selkeä ja toimiva eikä sen toimivuus saa asiakkaan näkökulmasta vaarantua.

Työmarkkinatoriin liittyvät muutokset lakiin julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta

Keskuskauppakamari kannattaa esitettyjä muutoksia lakiin julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta. Työmarkkinatorin osalta on ollut erittäin haastavaa, että voimassa olevan lainsäädännön mukaan valtaosa ulkomaalaisista osaajista on rajattu palvelun ulkopuolelle eikä heillä ole ollut mahdollisuutta laatia työnhakuprofiilia. Käytännössä muut kuin EU-jäsenvaltiosta tulevat osaajat eivät ole voineet laatia työnhakuprofiilia, koska heillä ei ole käytössään vaadittua vahvan tunnistautumisen välinettä.

Keskuskauppakamari yhtyy näkemykseen, jonka mukaan työnhakuprofiilin laatijan tunnustautuminen voidaan jatkossa toteuttaa tietoturvallisesti digipalvelulain yleissääntelyn perusteella, eikä näin ollen edellytettäisi aina vahvaa tunnistautumista, vaan käyttäjän sähköinen tunnistautuminen olisi mahdollista toteuttaa myös muulla vastaavalla tietoturvallisella tavalla. Näkemyksemme mukaan tämä parannus työmarkkinatorin toimintaan on myös yksi osa osaajien maahanmuuton vauhdittamista ja osaajapulan helpottamista.

KESKUSKAUPPAKAMARI

Mikko Valtonen
johtava asiantuntija

Lisätietoja:
Mikko Valtonen
johtava asiantuntija
puh. 040 867 8250
mikko.valtonen@chamber.fi